

NEJEDNAKOSTI U OSJEČKO- BARANJSKOJ ŽUPANIJI

NEJEDNAKOSTI U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJI I POLICY PREPORUKE

CENTAR ZA MIROVNE STUDIJE

15. rujna 2016. godine

UDRUGA ROMSKOG
PRIJATELJSTVA LUNA

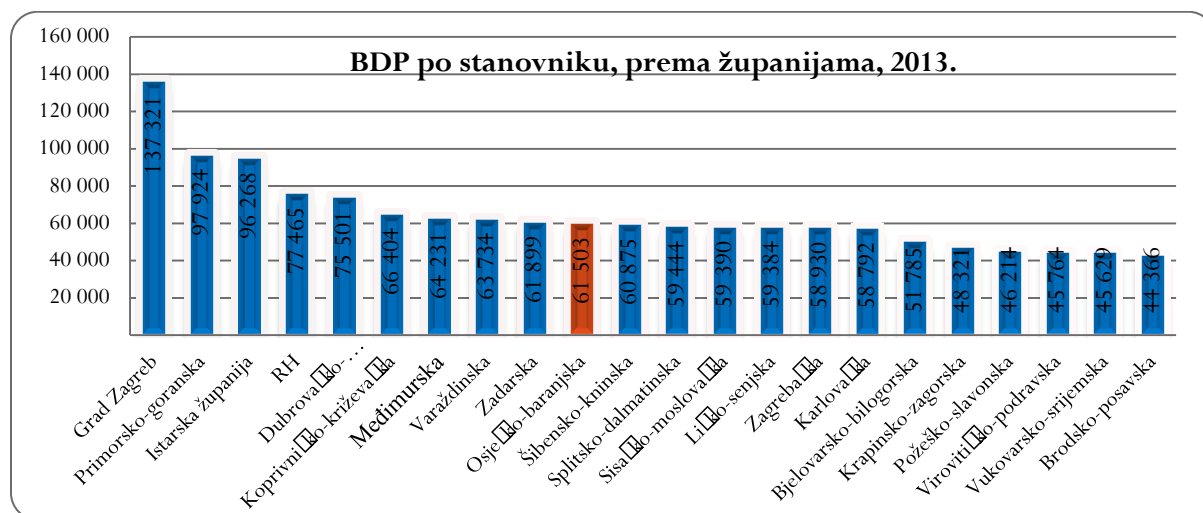

Ovaj materijal nastao je uz finacijsku podršku Europske unije, u okviru IPA projekta „Geometar jednakosti“. Za sadržaj je isključivo odgovoran Centar za mirovne studije i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije i Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge

NEJEDNAKOSTI U OSJEČKO-BARANJSKOJ ŽUPANIJU

[Type the document subtitle]

Iako se Republika Hrvatska može ponositi relativno niskim indikatorima nejednakosti na državnoj razini, kad se stavi u globalni kontekst koji je svaki dan sve više zabrinjavajući, državni prosjek krije velike regionalne nejednakosti. Iako razina nejednakosti u samoj Hrvatskoj, kao i u Osječko-baranjskoj županiji ne izgleda loše, ostali negativni pokazatelji koji su povezani za razinom nejednakosti su veoma zabrinjavajući i zahtijevaju velike promjene u javnim politikama kako bi se spriječilo daljnje pogoršanje ekonomske i društvene situacije u županiji.

Izvor: Priopćenje: Bruto domaći proizvod za Republiku Hrvatsku, NKPS – 2. razina i županije u 2013. Zagreb: Državni zavod za statistiku

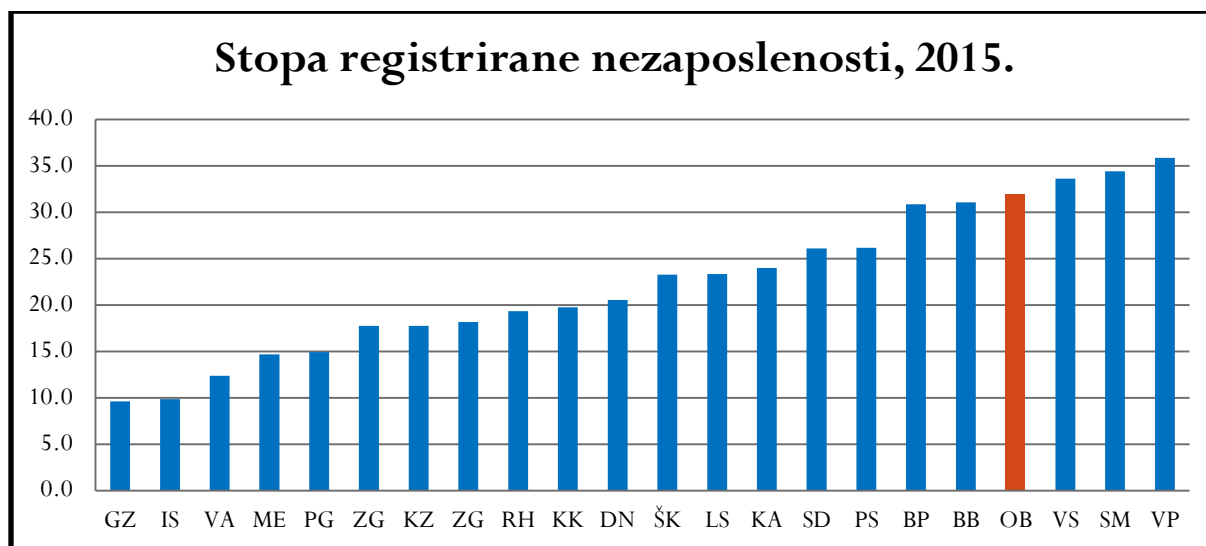
U zadnjog godini za koju su podaci dostupni, 2013., bruto domaći proizvod (BDP) po stanovniku u Osječko-baranjskoj županiji je bio 61,503 HRK, što je dosta niže od prosječnog BDP-a po stanovniku za cijelu Republiku Hrvatsku, 77,465 HRK, i više od pola manje od BDP-a po stanovniku u Gradu Zagrebu (137,321 HRK) u istoj godini. No ipak, vidimo da, kad se usporedi sa ostalim županijama Republike Hrvatske, Osječko-baranjska je u sredini raspona. Osječko-baranjska županija je proizvela 5.6% ukupnog BDP-a Republike Hrvatske u 2013. godini (18,502,000 HRK), a predstavlja 7.1% ukupnog stanovništva.

Ginijev koeficijent, najčešći indikator nejednakosti dohotka, je niži u Osječko-baranjskoj županiji (28.7 u 2010. godini) nego za cijelu Hrvatsku (30.9), i također se nalazi u sredini raspona kad se usporedi sa ostalim županijama, gdje je najviši Ginijev koeficijent u

Karlovačkoj županiji (42.1) a najniži u Požeško-slavonskoj županiji (20.4).¹ Međutim, uzimajući u obzir da se nejednakost dohotka smatra nepovoljnim za ekonomiju jer visoke razine nejednakosti proizvode i reproduciraju siromaštvo, nezaposlenost i manjak dohotka za dostojan život, onda vidimo da je stanje u Osječko-baranjskoj županiji zabrinjavajuće.

Stopa nezaposlenosti u 2015. godini je bila 31.9%, što je jedna od najviših stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj, značajno više od stope nezaposlenosti za RH, koja je bila 19.3% u istoj godini, i više od tri puta viša nego u Gradu Zagrebu (9.6%). Vrijedi napomenuti da u skoro svim pokazateljima kvalitete života – kako ekonomskim, tako i društvenim, Grad Zagreb ima puno bolje indikatore nego ostale županije i tako povisuje državni prosjek, dok se Osječko-baranjska županija nalazi među županijama sa najlošijim pokazateljima.

U 2014. godini prosječna neto plaća u Osječko-baranjskoj županiji je bila 5,024 HRK, što nije puno niže od državnog prosjeka (5,529 HRK), ali je značajno niže od prosječne plaće u Gradu Zagrebu te godine (6,451 HRK).

Interesantan i važan fenomenon u Osječko-baranjskoj županiji, što važi i za Republiku Hrvatsku, je činjenica da se stopa nezaposlenosti zapravo smanjila tijekom globalne financijske krize, a narasla kad su se ekonomski pokazatelji oporavili. Obično, ekonomske krize su povezane sa povećanom nezaposlenošću, a to je bio i slučaj za Europsku Uniju u cjelini.² Trend u Osječko-baranjskoj županiji pokazuje da je stopa nezaposlenosti pala od visokih 32.4% u 2002. godini do 22% u 2008. i 23.3% u 2009., kad je realna stopa rasta

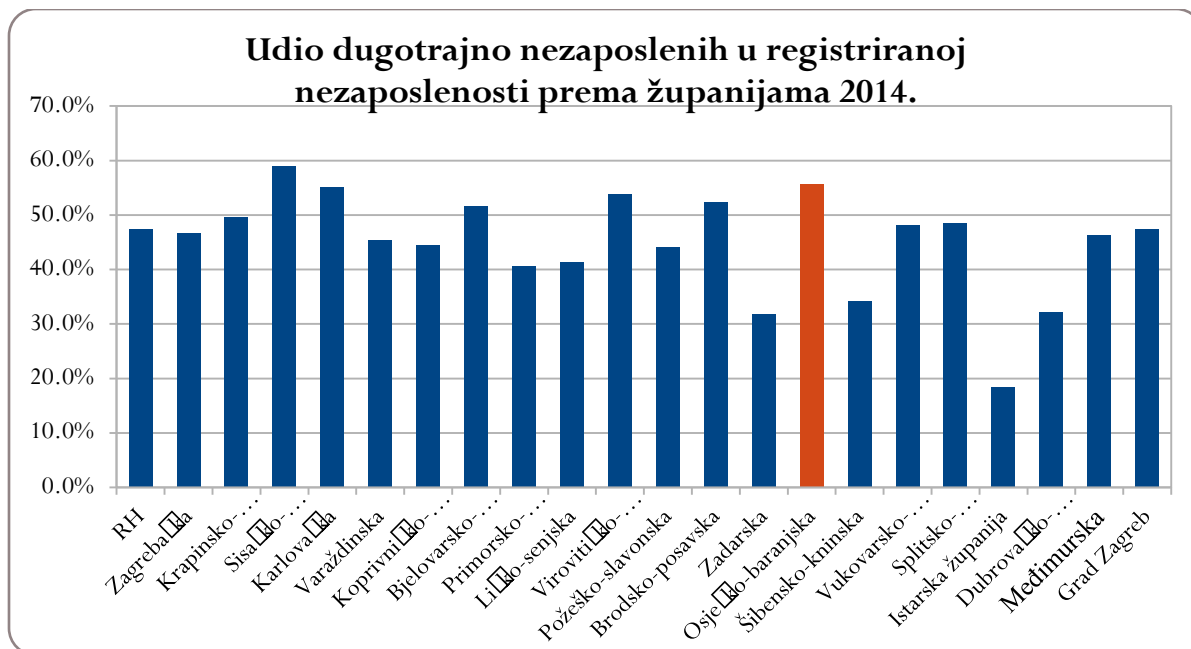
¹ Rubil, Ivica; Dekompozicija regionalnih razlika u siromaštvu u Hrvatskoj na doprinose prosječnoga dohotka i nejednakosti. Ekonomski institut Zagreb: Znanstveni utorak (4.12.2012.). Dostupno na: <http://www.eizg.hr/hr-HR/Izlaganje-o-razlikama-u-relativnom-siromastvu-na-razini-regija-u-Hrvatskoj-922.aspx>

² Eurostat, Archive: Impact of the economic crisis on unemployment. Dostupno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Impact_of_the_economic_crisis_on_unemployment

BDP-a imala obrnuti trend i pala za 7.4%. Nakon 2009. godine, stopa nezaposlenosti je narasla na 31.9% u 2015. godini. Ovaj trend se može razumjeti ako uzmemo u obzir trendove među ekonomski aktivnim stanovništvom u Hrvatskoj kao poseban slučaj. Hrvatska ima visoku nezaposlenost kontinuirano od 1995. godine, što je među ostalim posljedica rata, tranzicije iz socijalizma u kapitalizam te privatizacije, a što je dovelo do zanemarivanja zaposlenosti kao jednog od glavnih ciljeva ekonomije.

Ekonomski aktivno stanovništvo se značajno povećalo u Osječko-baranjskoj županiji od 1998., kada su 107,745 osobe bile na tržištu rada, do 2007. godine, kad je bilo 124,783 ekonomski aktivnih u toj županiji, i onda se smanjio na 112,487 osoba u 2015. godini. Stoga, možemo vidjeti da se za vrijeme financijske krize koja je počela 2007. godini povećao broj zaposlenih u Osječko-baranjskoj županiji, u smislu da je bilo manje ljudi na tržištu rada koji su tražili posao, a nisu ga mogli naći (niža stopa nezaposlenosti), i u isto vrijeme i broj ljudi koji su sudjelovali na tržištu rada (ekonomski aktivni, što uključuje i zaposlene osobe i nezaposlene koji traže posao). U drugačijim okolnostima, povećana stopa ekonomske aktivnosti i niža stopa nezaposlenosti bi bila znak da gospodarstvo raste. Međutim u Hrvatskoj, znamo da to nije slučaj. Obiteljski kapital je izuzetno bitan faktor koji funkcionira kao strategija nošenja sa situacijom (*coping mechanism*) nedostatka dohotka, čime se po nekim interpretacijama tumači podatak da je u 2015. godini, 70.3% mladih između 18 i 34 godina još uvijek žive sa roditeljima³. Povećanje ekonomske aktivnosti i smanjenje nezaposlenosti u to vrijeme se također može razumjeti kao vrsta strategije nošenja sa situacijom (*coping mechanism*) za kućanstvo, kada se u teškim vremenima više osoba iz kućanstva priključuje na tržište rada, premda za manje plaće ili u prekarnom ili sezonskom odnosu, kako bi nadopunili proračun kućanstva tijekom krize.

³ Eurostat. Survey of income and living conditions ilc_lvps08

Što se tiče dugotrajne nezaposlenosti, samo Sisačko-moslavačka županija ima veći udio dugotrajne nezaposlenosti od Osječko-baranjske županije. U 2014. godini, 55.8% svih registriranih nezaposlenih su bili dugotrajno nezaposleni, što je ozbiljna indikacija da tržište rada ne funkcionira kako bi trebalo, i da je nužno poduzeti mjere kako bi omogućili da taj veliki udio nezaposlenih sudjeluje u ekonomiji.

Nezaposlenost mladih je jedna od glavnih prepreka za gospodarski i društveni razvoj Osječko-baranjske županije. Javne politike na razini županije, ali i na razini države, bi se trebale fokusirati na ovaj ključan segment populacije – osposobljavanje i zapošljavanje mladih za 21. stoljeće, kako bi spriječili daljnje starenje i depopulaciju ove županije.

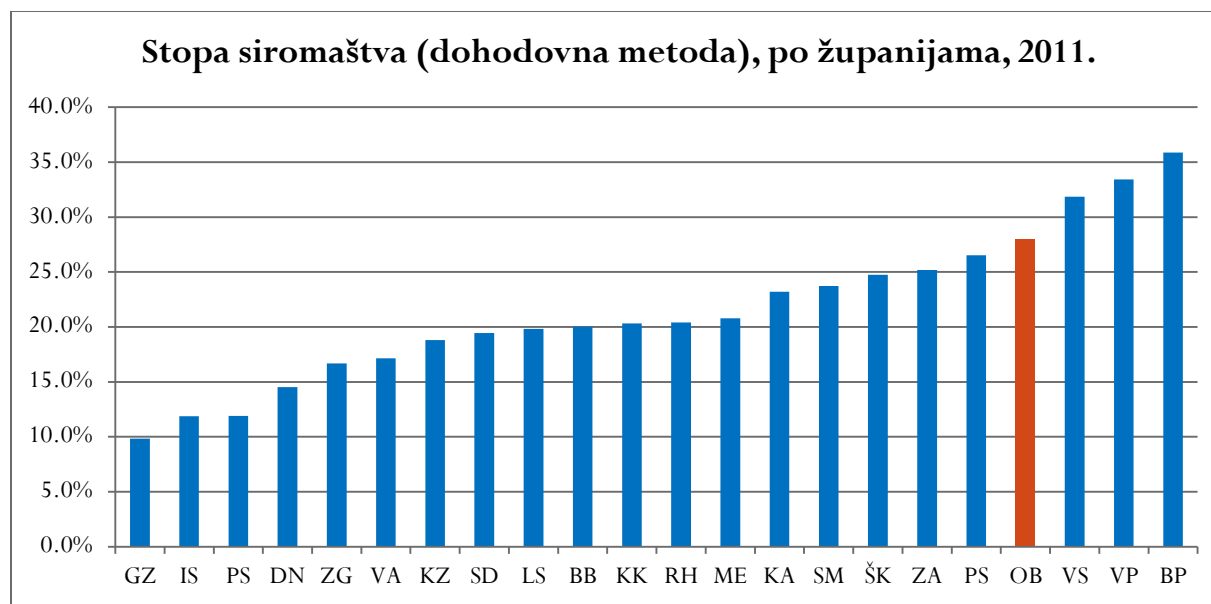
Prema podacima DZS-a, u 2015. godini na razini Hrvatske, 29,651 osobe su se odselile u inozemstvo, dok se stanovništvo Osječko-baranjske županije smanjilo za 1.3%.⁴ Od svih županija u Republici Hrvatskoj, samo se u Gradu Zagrebu povećao broj stanovnika u 2015. godini, što je trend koji se ponavlja, tako da Grad Zagreb, po najnovijim podacima, predstavlja 19% ukupnog stanovništva u 2015. godini, s 33% ukupnog BDP-a.

U 2011. godini, u Osječko-baranjskoj županiji, samo 29.2% ukupnog stanovništva je imalo prihod od stalnog rada kao glavni izvor sredstava za život kućanstva. Malo manje od 2% je bilo ovisno o prihodima od povremenog rada, dok je 25.4% stanovnika ovisilo o starosnim i ostalim mirovinama kao glavnom izvoru sredstava za život. Iako prosječna mirovina u Osječko-baranjskoj županiji nije mnogo niža od državnog prosjeka (2,175 HRK u Osječko-

⁴ DZS. Priopćenje. Procjena stanovništva Republike Hrvatske u 2015. (14.9.2016.). Dostupno na: http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/07-01-04_01_2016.htm

baranjskoj županiji u 2013. godini, a 2,381 HRK za Republiku Hrvatsku), važno je napomenuti da taj iznos nije dovoljna da se suzbije siromaštvo.

U 2011. godini, 5.6% stanovništva je primalo socijalne naknade kao glavni izvor prihoda, dok je čak 33.4% stanovništva živjelo bez ikakvih prihoda te godine. S obzirom na ovo stanje, nije iznenađujuće da Osječko-baranjska županija ima jednu od najviših stopa siromaštva u Republici Hrvatskoj.

Siromaštvo i nejednakost imaju niz negativnih posljedica za kvalitetu života pojedinaca i zajednice, ali i za gospodarski rast te održivost. Kada je zaposlenost niska, to ima reperkusije za lokalni proračun zbog manje poreznih prihoda, te većih rashoda županija kroz socijalne transfere za nezaposlene i siromašne. U Osječko-baranjskoj županiji, proračunski prihodi od poreza su se smanjili s 126.253,235 HRK u 2014. godini na 84.900,568 HRK u 2015., što predstavlja pad od 33% u samo jednoj godini.⁵ Proračun županije te godine nije se smanjio budući je tada županija prodala značajno više imovine, i time nadoknadila nedostatak sredstava u proračunu. Prihodi od imovine su narasili od 20.615,305 HRK u 2014 na 102.279,256 HRK, što je rast od skoro 500%. Kao udio u proračunu, prihodi od imovine su se povećali sa 7% u 2014. na 27% u 2015. godini, dok su se prihodi od poreza smanjili s 43% proračuna u 2014. na 23% u 2015. godini. Međutim, prodaja lokalne imovine nije održivo rješenje i ima svoje negativne posljedice (na primjer, ti prostori se više ne mogu upotrebljavati za lokalni potrebe, razvoj, kulturu ili civilno društvo), a ostaje i pitanje kako će se županija financirati ako proda svu imovinu. Starenje stanovništva i iseljavanje stanovništva samo pogoršavaju situaciju.

Također se očekuje da će porezna reforma iz 2016. godine smanjiti porezne prihode za županije još više i povećati nejednakost prihoda, kako na državnoj razini, tako i na lokalnoj.

⁵ Podaci dostupni na <http://www.croracun.hr/>

Očito je da je ovakva situacija dugoročno neodrživa i da se hitno moraju poduzeti mjere i politike koje bi poticale zapošljavanje, posebno mladih ljudi, a kako bi se spriječilo daljnje pogoršanje ekonomske situacije, da visoka nezaposlenost i neaktivnost uzrokuju visoku razinu siromaštva, iseljavanja iz županije u Zagreb ili inozemstvo, a time i smanjenje proračunskih primanja, što istovremeno smanjuje razinu socijalne pomoći koju županija može pružiti.

POLICY PREPORUKE

- Razviti model solidarnosti sa županijama u Slavoniji kroz sustav zelene javne nabave kojim bi bogatije županije i gradovi mogli osigurati povoljniji položaj za mala obiteljska gospodarstva u nabavi hrane za javne ustanove i javnu upravu u urbanim sredinama
- Porezna reforma iz 2016. godine predstavlja veliki izazov proračunu županije, osobito na razini nejednakosti prihoda, što znači da je nužno pratiti i ublažiti negativne reperkusije reforme putem većih transfera iz državnog proračuna na županijski, kako reforma ne bi uzrokovala financijsku krizu županijskog proračuna.
- Javne politike obrazovanja, osposobljavanje i zapošljavanja bi se trebale fokusirati na mlade ljude, posebno takozvane „NEET“ skupine mladih koji ne studiraju niti rade, kako bi se spriječilo ili usporilo iseljavanje radne snage, i osigurala održivost socijalnog sustava, te društvenog i kulturnog kapitala županije.
- Dizajn politika i ulaganje u zapošljavanje mora biti ciljano i temeljeno na ekonomskim analizama komparativne prednosti Osječko-baranjske županije u odnosu na druge regije Hrvatske i drugih članica EU-u. IT sektor je idealan primjer, koji je najbrže rastući sektor u Osječko-baranjskoj županiji već nekoliko godina, zapošljava primarno mlađe ljude sa visokim obrazovanjem, i pruža relativno veće plaće nego druge ekonomske djelatnosti. No, ipak, sa 105 tvrtki i 1000 zaposlenih, ima puno prostora za ulaganje u ovaj sektor iz županijskog, ili po mogućnosti, iz državnog proračuna.
- Kao županija sa visokom stopom nezaposlenosti i velikih socijalnih potreba stanovništva – ulaganje i poticanje rasta neprofitnog sektora i društvenih poduzeća – sektor koji se na globalnoj razini smatra kao kreator zapošljavanja, a u Republici Hrvatskoj ima negativne konotacije i percepcije – bi trebao biti prioritet.